

Πρόλογος

Για την ελληνική οικονομία το 2011 αποτέλεσε, όπως άλλωστε αναμενόταν, έτος ιδιαίτερα αρνητικών εξελίξεων με συγκέντρωση του διεθνούς ενδιαφέροντος γύρω από τον τρόπο διαχείρισης του υψηλού δημόσιου χρέους και την πολιτική αβεβαιότητα.

Για την αντιμετώπιση των μεγάλων οικονομικών ανισορροπιών συνεχίστηκε η λήψη μέτρων δημοσιονομικής προσαρμογής, ενώ τον Φεβρουάριο του 2012 συμφωνήθηκε το δεύτερο πρόγραμμα οικονομικής στήριξης από την Ευρωπαϊκή Ένωση, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, το οποίο περιελάμβανε, όχι μόνο μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής, αλλά και μια σειρά από διαρθρωτικές αλλαγές, καθώς και εθελοντικό πρόγραμμα ανταλλαγής ομολόγων του ιδιωτικού τομέα, το οποίο και ολοκληρώθηκε τον Μάρτιο του 2012. Στόχος του προγράμματος είναι ο περιορισμός των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και η σταδιακή αποκλιμάκωση του υψηλού δημόσιου χρέους, η αποκατάσταση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας και η ανάκτηση της εμπιστοσύνης των αγορών.

Το 2011 η ελληνική οικονομία βρέθηκε για τέταρτη χρονιά σε τροχιά συρρίκνωσης της οικονομικής δραστηριότητας. Το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 7,1% (2010: -4,9%), με βασικότερα χαρακτηριστικά τη σημαντική πτώση της εγχώριας κατανάλωσης, ιδιωτικής και δημόσιας και τη ραγδαία άνοδο του ποσοστού ανεργίας στο επίπεδο του 17,7% από 9,5% το 2009, με επιταχυνόμενη τάση. Στη δύσκολη αυτή συγκυρία η υλοποίηση του προγράμματος οικονομικής προσαρμογής έφερε τα πρώτα θετικά αποτελέσματα με τη μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος της Γενικής Κυβέρνησης το 2011 κατά έξι ποσοστιαίες μονάδες έναντι του 2009, στο 9,4% του ΑΕΠ.

Σε αυτό το οικονομικό περιβάλλον το ελληνικό τραπεζικό σύστημα ήρθε αντιμέτωπο με πρωτόγνωρες προκλήσεις και έντονη αβεβαιότητα. Οι συνεχείς υποβαθμίσεις της πιστοληπτικής αξιολόγησης των ελληνικών τραπεζών, αποτέλεσμα των αντίστοιχων υποβαθμίσεων της χώρας, ο συνεχιζόμενος αποκλεισμός τους από τις διεθνείς αγορές άντλησης κεφαλαίων, αλλά και ο περιορισμός της ρευστότητάς τους από την έντονη εκροή καταθέσεων που παρατηρήθηκε στην ελληνική αγορά και κατά τη διάρκεια του 2011 αντισταθμίστηκαν κυρίως από τα συνδυασμένα μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας εκ μέρους του ελληνικού Δημοσίου, της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και του μηχανισμού Έκτακτης Παροχής Ρευστότητας (ELA) της Τράπεζας της Ελλάδος.

Το 2012 ήταν μια ακόμα δύσκολη χρονιά για τη χώρα μας και το τραπεζικό της σύστημα. Ενώ το διεθνές οικονομικό περιβάλλον παρουσιάζει σταδιακή ανάκαμψη, η Ελλάδα βρίσκεται σε φάση ύφεσης για πέμπτη συνεχόμενη χρονιά, με εκτίμηση για αναστροφή του οικονομικού κλίματος από το 2014. Ταυτόχρονα, όταν τον Μάρτιο του 2012 ολοκληρώθηκε το εθελοντικό πρόγραμμα ανταλλαγής ομολόγων (PSI+), οι ελληνικές τράπεζες συμμετείχαν με ποσό ομολόγων και ομολογιακών δανείων περίπου € 50 δισ., ένα μέγεθος που αποτελούσε περίπου το 25% της συνολικής περιμέτρου του προγράμματος. Η ενέργειά τους αυτή βοήθησε καθοριστικά στην επιτυχία του PSI+ και στο υψηλό τελικό ποσοστό συμμετοχής των ιδιωτών σε αυτό (96,6%).

Ωστόσο, η εθελοντική αυτή συνδρομή προς το Δημόσιο είχε τεράστιο κόστος για τις ελληνικές τράπεζες. Αναγκάστηκαν να καταγράψουν εκτιμώμενες ζημιές (προ-φόρων) ύψους περίπου € 38 δισ.:

- τόσο λόγω της συμμετοχής τους στο PSI+,
- όσο και λόγω της (μειωμένης) αποτίμησης των νέων ομολόγων του Δημοσίου βάσει της τρέχουσας αξίας τους.

Επίσης, τον Δεκέμβριο του 2012, οι ελληνικές τράπεζες συμμετείχαν στην επαναγορά ομολόγων σε συνέχεια των αποφάσεων του Eurogroup για την Ελλάδα στις 27 Νοεμβρίου. Σύμφωνα με τους σχετικούς υπολογισμούς, οι ελληνικές τράπεζες συμμετείχαν με ποσό ομολόγων περίπου € 14 δισ., ένα μέγεθος που αποτέλεσε περίπου το 45% της συνολικής περιμέτρου του προγράμματος, συμβάλλοντας τα μέγιστα στην έγκριση εκταμίευσης της δεύτερης δόσης, συνολικού ποσού 49,1 δισ. ευρώ, στο πλαίσιο του δεύτερου προγράμματος οικονομικής προσαρμογής της Ελλάδας που συμφωνήθηκε τον Φεβρουάριο του 2012.

Παρά τα προβλήματα όμως αυτά οι τράπεζες έδειξαν και εξακολουθούν να δείχνουν αξιοσημείωτη αντοχή.

Κάτω από τις σημερινές συνθήκες, η πρόκληση για το τραπεζικό μας σύστημα έχει τέσσερις πτυχές:

- (α) να ολοκληρωθεί, έως το τέλος Απριλίου 2013, η διαδικασία ανακεφαλαιοποίησής του, επαναφέροντας την εμπιστοσύνη καταθετών και επενδυτών,
- (β) να συνεχιστεί η συγκράτηση των λειτουργικών του εξόδων,
- (γ) να θωρακιστεί από την επίδραση των αυξημένων μη εξυπηρετούμενων δανείων λόγω της βαθιάς ύφεσης, και
- (δ) να συνδράμει τη στήριξη της πραγματικής οικονομίας της χώρας μας και των διεθνών δραστηριοτήτων του.

Οι τράπεζες που ασκούν δραστηριότητα στη χώρα μας είναι έτοιμες να αντιμετωπίσουν αυτές τις προκλήσεις, συνεχίζοντας να στηρίζουν, όσο και αν αυτό δεν αναδεικνύεται στον δημόσιο διάλογο, επιχειρήσεις και νοικοκυριά της χώρας μας που σέβονται τη συναλλακτική ηθική και προσπαθούν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους.

Κατά τη διάρκεια της τρέχουσας δυσμενούς οικονομικής συγκυρίας, οι τράπεζες που λειτουργούν στην Ελλάδα έχουν προβεί και προβαίνουν διαρκώς σε εκτενέστερες ρυθμίσεις των κάθε κατηγορίας δανείων και οφειλών προς αυτές, στεγαστικών, καταναλωτικών και επιχειρηματικών. Σε συνεχή βάση, δημιουργούνται και εφαρμόζονται από το σύνολο των τραπεζών συγκεκριμένα προγράμματα ρύθμισης, που απευθύνονται – ανά τράπεζα – σε όλες ανεξαιρέτως τις κατηγορίες οφειλετών, με ειδική μέριμνα στη διευκόλυνση και ελάφρυνση όσων επλήγησαν ή πλήττονται περισσότερο από την κρίση, όπως των ανέργων, των απολυμένων, των συνταξιούχων και όσων υπέστησαν σοβαρή μείωση των εισοδημάτων τους.

Με την παρούσα μελέτη, η Ελληνική Ένωση Τραπεζών (ΕΕΤ) επιδιώκει να αναδείξει, συνοπτικά αλλά και με την προσήκουσα ανάλυση:

- τη διάρθρωση και τους όρους λειτουργίας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος (Κεφάλαιο 2),
- τη συμβολή του τραπεζικού συστήματος στην οικονομική δραστηριότητα και την κοινωνία (Κεφάλαιο 3), και

- τη διεθνή παρουσία των ελληνικών τραπεζών στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, την Τουρκία, την Αίγυπτο και στις λοιπές χώρες δραστηριοποίησής τους (Κεφάλαιο 4).

Επίσης, στην ενότητα των ειδικών θεμάτων, έχουν συμπεριληφθεί τέσσερα άρθρα, αναλύσεις και μελέτες, σχετικά με:

- τη ρευστότητα, την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών και την ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας,
- τη στρατηγική επιβίωσης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος σε ένα περιβάλλον πρωτόγωνων προκλήσεων,
- τη δυνατότητα περαιτέρω απομόχλευσης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος στην τρέχουσα οικονομική συγκυρία, και
- τους πιστωτικούς και οικονομικούς κύκλους στην Ελλάδα.

Η ενότητα των ειδικών θεμάτων ολοκληρώνεται με 21 σύντομες απαντήσεις σε συχνές ερωτήσεις σχετικά με τη λειτουργία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, κατανεμμένες στις ακόλουθες έξι θεματικές ενότητες:

- i. Οι αιτίες της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα.
- ii. Η έμπρακτη στήριξη του ελληνικού Δημοσίου από τις τράπεζες.
- iii. Η ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών.
- iv. Η χρήση των κρατικών ενισχύσεων προς τις ελληνικές τράπεζες.
- v. Ρυθμίσεις δανείων από τις ελληνικές τράπεζες και την κυβέρνηση - Υπερχρεωμένα νοικοκυριά - ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ.
- vi. Τράπεζες και ανάπτυξη.

Θέλω να ευχαριστήσω τη Γενική Γραμματεία και το Επιστημονικό Συμβούλιο της ΕΕΤ που συνέβαλαν στη σύνταξη αυτής της μελέτης, η οποία αποτελεί την τέταρτη έκθεση για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα μετά από αυτές που εκπονήθηκαν το 2008, το 2010 και το 2011.

Για την Ελληνική Ένωση Τραπεζών, με απόλυτη συνέπεια στον θεσμικό της ρόλο, η σημερινή συγκυρία είναι πρόκληση για ένα νέο ξεκίνημα, ώστε η εθνική μας οικονομία να εισέλθει σε φάση διατηρήσιμης ανάπτυξης και η ελληνική κοινωνία να γνωρίσει μια νέα περίοδο ευημερίας, συνοχής και προόδου. Σε αυτή τη νέα πορεία, με αίσθημα ευθύνης, πνεύμα συνεννόησης και ουσιαστικές πράξεις αλληλεγγύης, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα θα πρωτοστατήσει και πάλι στην εθνική προσπάθεια να ξεπεραστεί όσο πιο ομαλά γίνεται αυτή η πρωτοφανής κρίση.

Γεώργιος Ζανιάς
ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΕΕΤ